

به نام خدا

نیمسال اول سال تحصیلی ۹۵-۹۴

امتحان میان ترم اول شیمی عمومی ۱

تاریخ آزمون: ۱۲/۸/۱۳۹۴

$$1\text{eV} = 1.6 \times 10^{-19}\text{J}$$

امتحان شامل ۶ سوال تشریحی است.

سؤال ۱- آ یا فوتونی با انرژی $6 \times 10^{-19}\text{J}$ می تواند اتم هیدروژن را یونیزه کند؟

سؤال ۲- تابع موج الکترونی که در یک جعبه ی یک بعدی است به این صورت داده شده است:

$$\psi = \left(\frac{2}{a}\right)^{\frac{1}{2}} \sin\left(\frac{\sqrt{2E}x}{a}\right)$$

الف) با توجه به اینکه می دانیم $\hat{H}\psi = E\psi$ انرژی این الکترون را حساب کنید.

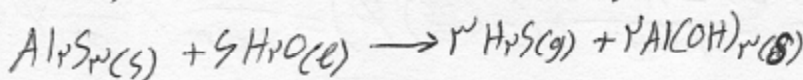
$$\hat{H} = -\frac{\hbar^2}{2m\alpha^2} \frac{d^2}{dx^2}$$

ب) اختلاف انرژی الکترون در این تراز و در پایه ترین تراز آن را بر حسب $\frac{\hbar^2}{2m\alpha^2}$ حساب کنید.

سؤال ۳- ساختار فضایی XeF_4^+ را بر اساس نظریه VSEPR رسم کنید. دلیل مستدل بیاورید.

سؤال ۴- سه مولکول SF_6 ، SnCl_2 و CH_2O (اتم مرکزی اتم مرکزی است) را در نظر بگیرید. هیبریداسیون و ساختار فضایی هر یک را بر اساس نظریه پیوند ظرفیت به دست آورید.

سؤال ۵- از واکنش ۵۰ گرم Al_2S_3 و ۱۰۰ گرم آب چه مقدار H_2S به دست می آید؟ فرض کنید بازده واکنش کامل (۱۰۰٪) است. (در جواب خود ارقام یا معنی را لحاظ کنید)

سؤال ۶- الف) در واکنش بین CN^- و H^+ برای تشکیل HCN ($\text{H}^+ + \text{CN}^- \rightarrow \text{HCN}$) CN^- از کدام سر خود به H^+ متصل می شود؟ دلیل مستدل بیاورید.

ب) اوربیتال مولکولی CN^- را رسم کنید.

The Periodic Table of the Elements

1	H Hydrogen 1.00794	2	He Helium 4.003
3	Li Lithium 6.941	4	Be Beryllium 9.012182
11	Na Sodium 22.989770	12	Mg Magnesium 24.3050
19	K Potassium 39.0983	20	Ca Calcium 40.078
37	Rb Rubidium 85.4678	38	Sr Strontium 87.62
55	Cs Cesium 132.90545	56	Ba Barium 137.327
87	Fr Francium (223)	88	Ra Radium (226)
21	Sc Scandium 44.955910	22	Ti Titanium 47.867
39	Y Yttrium 88.90585	40	Zr Zirconium 91.224
57	La Lanthanum 138.9055	72	Hf Hafnium 178.49
89	Ac Actinium (227)	104	Rf Rutherfordium (261)
23	V Vanadium 50.9415	24	Cr Chromium 51.9961
41	Nb Niobium 92.90638	42	Mo Molybdenum 95.94
73	Ta Tantalum 180.9479	74	W Tungsten 183.84
105	Db Dubnium (262)	106	Sg Seaborgium (263)
25	Mn Manganese 54.938049	26	Fe Iron 55.845
43	Tc Technetium (98)	44	Ru Ruthenium 101.07
75	Re Rhenium 186.207	76	Os Osmium 190.23
107	Bh Bohrium (262)	108	Hs Hassium (265)
27	Co Cobalt 58.933200	28	Ni Nickel 58.6934
45	Rh Rhodium 102.90550	46	Pd Palladium 106.42
77	Ir Iridium 192.217	78	Pt Platinum 195.078
109	Mt Meitnerium (266)	110	Ds Darmstadtium (269)
29	Cu Copper 63.546	30	Zn Zinc 65.39
47	Ag Silver 107.8682	48	Cd Cadmium 112.411
79	Au Gold 196.96655	80	Hg Mercury 200.59
111	Cn Copernicium (272)	112	Fl Flerovium (277)
31	Ga Gallium 69.723	32	Ge Germanium 72.61
49	In Indium 114.818	50	Sn Tin 118.710
81	Tl Thallium 204.3833	82	Pb Lead 207.2
113	Nh Nihonium (278)	114	Fl Flerovium (277)
5	B Boron 10.811	6	C Carbon 12.0107
13	Al Aluminum 26.981538	14	Si Silicon 28.0855
31	Ga Gallium 69.723	32	Ge Germanium 72.61
49	In Indium 114.818	50	Sn Tin 118.710
81	Tl Thallium 204.3833	82	Pb Lead 207.2
113	Nh Nihonium (278)	114	Fl Flerovium (277)
7	N Nitrogen 14.00674	8	O Oxygen 15.9994
15	P Phosphorus 30.973761	16	S Sulfur 32.066
33	As Arsenic 74.92160	34	Se Selenium 78.96
51	Sb Antimony 121.760	52	Te Tellurium 127.60
83	Bi Bismuth 208.98038	84	Po Polonium (209)
115	Mc Moscovium (288)	116	Lv Livermorium (293)
9	F Fluorine 18.9984032	10	Ne Neon 20.1797
17	Cl Chlorine 35.4527	18	Ar Argon 39.948
35	Br Bromine 79.904	36	Kr Krypton 83.80
53	I Iodine 126.90447	54	Xe Xenon 131.29
85	At Astatine (210)	86	Rn Radon (222)
58	Ce Cerium 140.116	59	Pr Praseodymium 140.90765
90	Th Thorium 232.0381	91	Pa Protactinium 231.03588
60	Nd Neodymium 144.24	61	Pm Promethium (145)
92	U Uranium 238.0289	93	Np Neptunium (237)
62	Sm Samarium 150.36	63	Eu Europium 151.964
94	Pu Plutonium (244)	95	Am Americium (243)
64	Gd Gadolinium 157.25	65	Tb Terbium 158.92534
96	Cm Curium (247)	97	Bk Berkelium (247)
66	Dy Dysprosium 162.50	67	Ho Holmium 164.93032
98	Cf Californium (251)	99	Es Einsteinium (252)
68	Er Erbium 167.26	69	Tm Thulium 168.93421
100	Fm Fermium (257)	101	Md Mendelevium (258)
70	Yb Ytterbium 173.04	71	Lu Lutetium 174.967

1995 IUPAC edition and approved names from <http://www.chem.gatech.edu/periodic/>
 released for IUPAC use from CERN, March 13, 1995, p. 35
 112 from <http://www.chem.gatech.edu/periodic/>

پاسخ به سؤال ۱) باید انرژی یونش هیدروژن در حالت پایه را حساب کنیم. اگر انرژی فوتون

بزرگتر از ~~انرژی~~ انرژی یونش یا مساوی آن باشد ($E_{\text{فوتون}} \geq IE_{(H)}$) یونش صورت می گیرد. در غیر اینصورت ($E_{\text{فوتون}} < IE_{(H)}$) یونش صورت نمی گیرد.

با توجه به رابطه ای که بود برای انرژی ترازهای گونه های تک الکترونی به دست آورده است، می دانیم:

$$E_n = -13.6 \frac{Z^2}{n^2} \text{ eV} \Rightarrow \Delta E = \left[-13.6 Z^2 \left(\frac{1}{n_1^2} - \frac{1}{n_2^2} \right) \right] \text{ eV}$$

می دانیم که در اتم هیدروژن $Z=1$ و حالت پایه $n=1$ است. انرژی یونش هیدروژن انرژی انتقال الکترون از تراز $n=1$ به تراز $n=\infty$ است پس داریم:

$$IE = \Delta E_{1 \rightarrow \infty} = -13.6 \text{ eV} \times \left(\frac{1}{\infty} - \frac{1}{1} \right) = 13.6 \text{ eV}$$

$$\Rightarrow IE = 13.6 \text{ eV} \times \frac{1.6 \times 10^{-19} \text{ J}}{1 \text{ eV}} = 2.176 \times 10^{-18} \text{ J} > 6 \times 10^{-19} \text{ J}$$

با توجه به اینکه انرژی یونش بیشتر از انرژی ~~فوتون~~ فوتون است، فوتون توانایی کندن الکترون را ندارد و اتم H یونیزه نمی شود پس جواب سؤال خیر است.

پاسخ به سؤال ۲) قسمت الف: $\frac{d\psi}{dn} = \frac{d\left[\left(\frac{\psi}{a}\right)^{\frac{1}{2}} \sin\left(\frac{\psi r n}{a}\right) \right]}{dn} = \left(\frac{\psi}{a}\right)^{\frac{1}{2}} \times \frac{\psi r}{a} \cos\left(\frac{\psi r n}{a}\right)$ ①

$$\frac{d^2\psi}{dn^2} = \frac{d}{dn} \left(\frac{d\psi}{dn} \right) \stackrel{\text{①}}{=} \frac{d\left[\left(\frac{\psi}{a}\right)^{\frac{1}{2}} \times \frac{\psi r}{a} \cos\left(\frac{\psi r n}{a}\right) \right]}{dn} = \left(\frac{\psi}{a}\right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\psi r}{a}\right)^2 \times (-\sin\left(\frac{\psi r n}{a}\right))$$

$$= -\left(\frac{\psi r}{a}\right)^2 \psi \quad \text{②}$$

$$\hat{H}\psi = \frac{-h^2}{8\pi^2 m} \times \frac{d^2\psi}{dn^2} \stackrel{\text{②}}{=} \frac{-h^2}{8\pi^2 m} \times \left(-\left(\frac{\psi r}{a}\right)^2 \psi\right) = \frac{h^2}{8\pi^2 m} \times \frac{16\pi^2}{a^2} \psi = \frac{2h^2}{ma^2} \psi \quad \text{③}$$

$$\hat{H}\psi = E\psi \stackrel{\text{③}}{\Rightarrow} \frac{2h^2}{ma^2} \psi = E\psi \Rightarrow \boxed{E = \frac{2h^2}{ma^2}}$$

پاسخ به سؤال ۱۷) قسمت ب:

می دانیم که حالت کلی تابع موج برای ذره در جعبه به این صورت است: $\psi = (\frac{2}{a})^{1/2} \sin(\frac{n\pi x}{a})$
 و حالت کلی انرژی برای ذره در جعبه به این صورت است: $E_n = \frac{n^2 h^2}{8ma^2}$

پس نتیجه می گیریم که در قسمت (الف) n برابر ۴ است. پایدارترین حالت که کمترین انرژی را دارد $n=1$ است.

الکترون می توانیم اختلاف انرژی قسمت (الف) و پایدارترین حالت را حساب کنیم.

$$E_4 - E_1 = \frac{16h^2}{8ma^2} - \frac{1^2 \times h^2}{8ma^2} = \frac{h^2}{8ma^2} (16-1) = 15 \times \frac{h^2}{8ma^2}$$

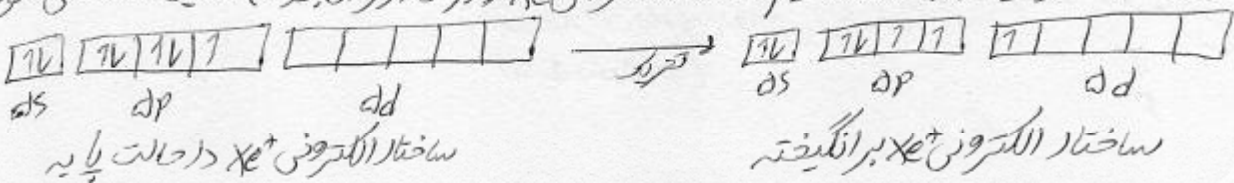
پس جواب بر حسب $\frac{h^2}{8ma^2}$ برابر ۱۵ است.

پاسخ به سؤال ۱۸) باید ابتدا ساختار لوئیس XeF_4^{2+} را رسم کنیم تا بتوانیم در مولد ساختار فضایی آن اظهار نظر کنیم:

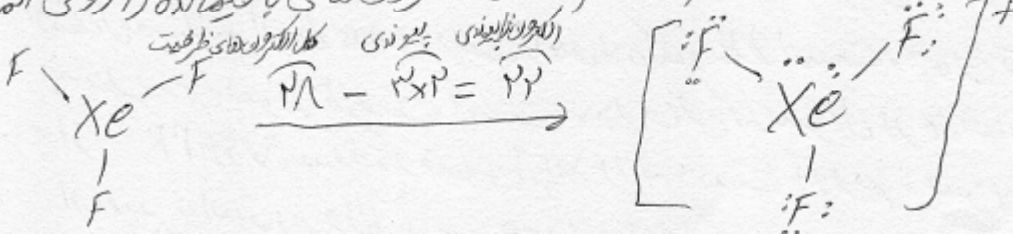
با توجه به اینکه F نمی تواند اتم مرکزی باشد پس Xe اتم مرکزی است.

$$\text{تعداد الکترون ظرفیت} = 8 + 3 \times 7 - 1 = 28$$

اگر بار مثبت را به Xe بدیم ساختار الکترونی Xe (برای یورالی بیوند) به این حالت می شود:

الکترون ابتدا ~~به~~ پیوندهای اولیه را رسم می کنیم سپس الکترون های باقیمانده را روی اتم ها قرار می دهیم.

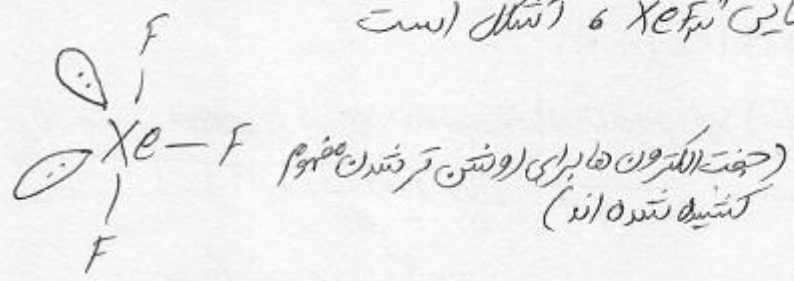
حول Xe ۵ جفت الکترون وجود دارد پس ساختار کل جفت الکترون ها نسبت به هم دو فرمی مثلثی است ولی ساختار فضایی گونه (که فقط موقعیت جفت های پیوندی است) وقتی مشخص می شود که بفهمیم هر کدام از دو زوج تا پیوندی موقعیت محوری را انتخاب می کنند یا استوایی.

(ادامه ی پاسخ به سؤال ۱۸ در صفحه ی بعد)

می دانیم که سه حالت برای این دو زوج ناپیوندی وجود دارد؛

حالت (۱): هر دو صوری - حالت (۲): هر دو استوایی - حالت (۳): یکی صوری یکی استوایی
حال باید دافعه ها را بر اساس نظریه VSEPR برای هر سه حالت بررسی کنیم.
بر اساس قواعد VSEPR زاویه های ۱۲۰ و ۱۸۰ را در نظر نمی گیریم و فقط تعداد زاویه های ۹۰ را در نظر می گیریم.

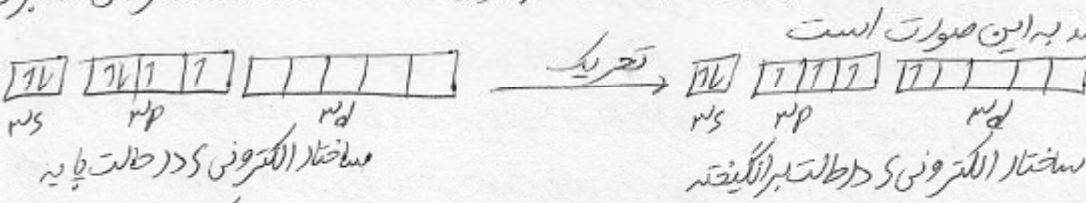
از بررسی دافعه $lp-lp$ (زوج ناپیوندی - زوج ناپیوندی) شروع می کنیم چون بر اساس VSEPR زوج های ناپیوندی که بر یکس زوج های پیوندی تنها در قید یک هسته اند آزادترند و دافعه ی بیشتری را ایجاد می کنند. ساختار (۳) به دلیل داشتن یک زاویه $lp-lp$ برابر با ۹۰ از دو ساختار (۱) و (۲) که زاویه ی ۹۰ در $lp-lp$ ندارند ناپایدارتر است پس در همین ابتدا خط می خورد. برای مقایسه ی دو ساختار (۱) و (۲) تعداد زاویه های ۹۰ در $lp-lp$ (جفت پیوندی - جفت ناپیوندی) را من شماریم که پس از $lp-lp$ از اهمیت زیادی برخوردار است. در ساختار (۱) ۶ زاویه ی ۹۰ در جبهی $lp-lp$ وجود دارد در حالی که در ساختار (۲) فقط ۴ زاویه ی ۹۰ در جبهی $lp-lp$ وجود دارد پس نتیجه می گیریم که ساختار (۲) پایدارترین حالت است و شکل XeF_4 به آن صورت است. پس ساختار فضایی XeF_4 و شکل آن است

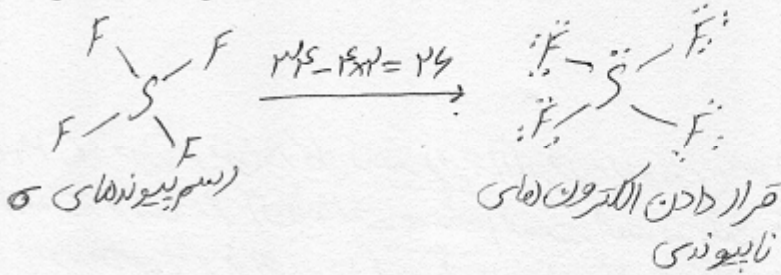
* پی نوشت: اگر برای نشان دادن اینکه جفت الکترون ها موقعیت استوایی را اشغال می کنند از قاعده ی بنت استفاده کنید خلا است. چون قاعده ی بنت مربوط به نظریه ی پیوند ظرفیت است. در حالی که سوال از ما خواسته که با استفاده از VSEPR ساختار فضایی XeF_4 را به دست آوریم. پس در جوابمان نباید از هیبریداسیون و نظریه ی VB استفاده کنیم.

پاسخ به سوال ۹) ابتدا ساختار لوئیس این ترکیبات را تعیین می‌کنیم:

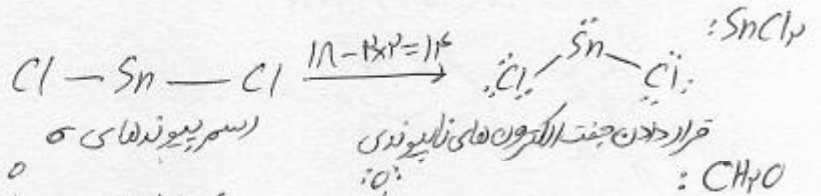
SF_6 : با توجه به اینکه F نمی‌تواند اتم مرکزی باشد S اتم مرکزی است. ساختار الکترونی S برای

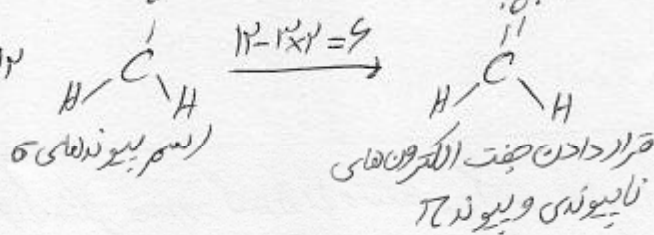
تعداد الکترون‌های ظرفیت = $6 + 1 \times 6 = 12$

تعداد الکترون‌های ظرفیت = $4 + 2 \times 7 = 18$

تعداد الکترون ظرفیت = $4 + 2 \times 1 + 6 = 12$

حالا با توجه به ساختارهای لوئیس هیبریداسیون و ساختار فضایی را تعیین می‌کنیم:

SF_6 : حول S در کل ۶ زوج الکترون پیوندی و ناپیوندی وجود دارد پس هیبریداسیون آن

sp^3d^2 است. ساختار فضایی این هیبریداسیون دوهرمی مثلثی است ولی این

شکل یک زوج ناپیوندی دارد و بر اساس قاعده‌ی بنت می‌دانیم که هیبریداسیون sp^3d^2 از

دو هیبریداسیون sp^3 و d تشکیل شده است و اتم‌های F که بسیار الکترون‌نگاتونند برای

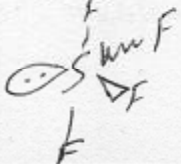
بزرگ کردن اوربیتال‌های الکتروپوزیتریو d (به علت خلوت کمتر) اولویت دارند پس

هر دو موقعیت شعاعی توسط F ها پر می‌شود. همچنین جفت الکترون‌های

ناپیوندی که کلاً "الکتروپوزیتریو هستند" وارد اوربیتال‌های sp^3 می‌شوند که به علت

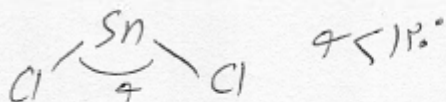
خلوت بیشتر d الکترون‌نگاتیوی بالاتری دارند.

پس نتیجه می‌گیریم ساختار SF_6 چهاروجهی (در هم پیچیده) است.

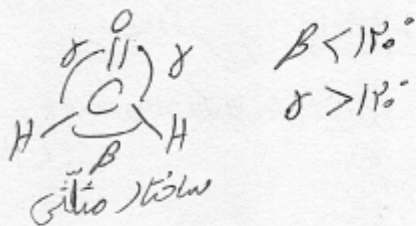

ادامه‌ی پاسخ سوال ۴-

$SnCl_2$: در کل سه جفت الکترون پیوندی و زا پیوندی اطراف Sn وجود دارد پس هیبریداسیون آن sp^3 است. هیبریداسیون sp^3 ساختار مثلثی مسطح دارد اما چون Sn یک جفت الکترون ناپیوندی هم وجود دارد که باعث می‌شود ساختار فضایی آن [خمیده] باشد. البته زاویه‌ی $Cl-Sn-Cl$ به دلیل دافعه‌ی زیادتر جفت ناپیوندی کمتر از زاویه‌ی ایده‌آل ساختار مثلثی (120°) است.

CH_2O : حول کربن در کل سه زوج الکترون پیوندی و وجود دارد پس هیبریداسیون آن sp^3 است و ساختار آن [مثلث مسطح] است البته به علت دافعه‌ی بیشتر پیوند دوگانه (به علت وجود پیوند π) زاویه‌ها کمی با حالت ایده‌آل مسطح مثلثی که 120° است تفاوت دارند.

پاسخ به سوال ۵) ابتدا باید واکنشگر موجود کننده را مشخص کنیم. مول واکنش را به ازای ۱۰ گرم

از H_2O و Al_2S_3 حساب می‌کنیم و مول واکنش برای هر کدام که کمتر باشد آن ماده واکنشگر محدود کننده است.

$$H_2O = 2 \times 1 + 16 = 18 \text{ g/mol}$$

$$Al_2S_3 = 2 \times 27 + 3 \times 32 = 150 \text{ g/mol}$$

$$H_2S = 2 \times 1 + 32 = 34 \text{ g/mol}$$

$$\text{مول واکنش نسبت به } H_2O = \frac{10 \text{ g } H_2O}{18 \text{ g/mol } H_2O} \times \frac{1 \text{ mol واکنش}}{6 \text{ mol } H_2O} = 0.0926 \text{ mol واکنش}$$

$$\text{مول واکنش نسبت به } Al_2S_3 = \frac{10 \text{ g } Al_2S_3}{150 \text{ g/mol } Al_2S_3} \times \frac{1 \text{ mol واکنش}}{1 \text{ mol } Al_2S_3} = 0.0667 \text{ mol واکنش}$$

پس نتیجه می‌گیریم چون مول واکنش نسبت به H_2O کمتر است H_2O واکنشگر محدود کننده است.

(ادامه‌ی پاسخ سوال ۴ در صفحه‌ی بعد)

پس از تعیین واکنشگر محدود کننده ضرایب تبدیل را مشخص می کنیم.

$$18 \text{ g H}_2\text{O} \equiv 1 \text{ mol H}_2\text{O} \Rightarrow \frac{1 \text{ mol H}_2\text{O}}{18 \text{ g H}_2\text{O}} = 1$$

$$4 \text{ mol H}_2\text{O} \rightarrow 2 \text{ mol H}_2\text{S} \Rightarrow 4 \text{ mol H}_2\text{O} \equiv 2 \text{ mol H}_2\text{S} \Rightarrow \frac{2 \text{ mol H}_2\text{S}}{4 \text{ mol H}_2\text{O}} = 1$$

$$1 \text{ mol H}_2\text{S} \equiv 34.08 \text{ g H}_2\text{S} \Rightarrow \frac{34.08 \text{ g H}_2\text{S}}{1 \text{ mol H}_2\text{S}} = 1$$

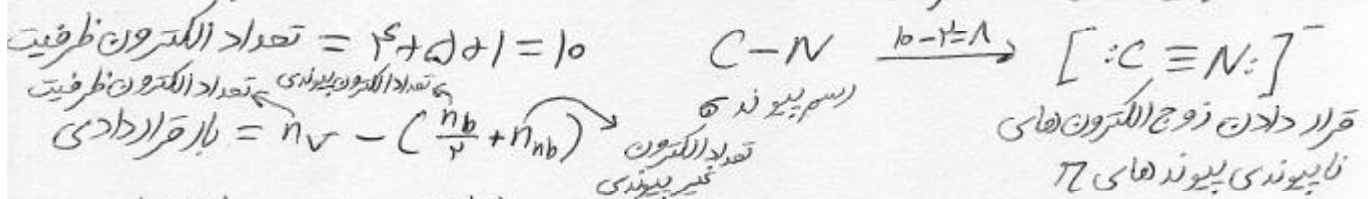
از این ضرایب برای محاسبه مقدار H₂S استفاده می کنیم.

$$10.0 \text{ g H}_2\text{O} \times \frac{1 \text{ mol H}_2\text{O}}{18 \text{ g H}_2\text{O}} \times \frac{2 \text{ mol H}_2\text{S}}{4 \text{ mol H}_2\text{O}} \times \frac{34.08 \text{ g H}_2\text{S}}{1 \text{ mol H}_2\text{S}} = 9.44 \text{ g H}_2\text{S}$$

کسر اقم را معنی

پاسخ به سوال ۹ قسمت الف:

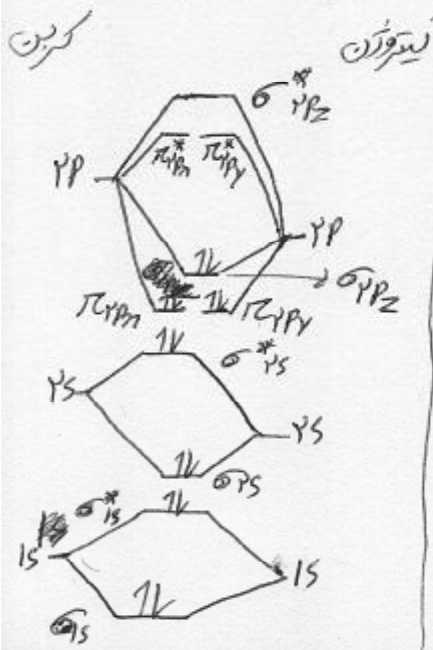
ساختار لوویس CN را رسم کرده و بارهای قراردادی را حساب می کنیم.

بار قراردادی C = $4 - (\frac{6}{2} + 2) = -1$

بار قراردادی N = $5 - (\frac{8}{2} + 2) = 0$

همانطور که از بار قراردادی پدیدار است سر منفی CN روی C قرار دارد. پس برای مقادیر شدن به H⁺ از سر منفی آنش که کربن است وصل می شود.

قسمت ب: تعداد الکترون های ظرفیت CN برابر ۱۰ است پس باید اوربیتال ملکولی آن B₂-type باشد که برای گونه های دارای الکترون ظرفیت کمتر یا مساوی ۱۰ صد است. ساختار الکترونی CN: $(\sigma_{1s})^2 (\sigma_{1s}^*)^2 (\sigma_{2s})^2 (\sigma_{2s}^*)^2 (\pi_{2p_x})^2 (\pi_{2p_y})^2$

نمودار اوربیتال ملکولی این گونه به صورت لوله ای است. در این شکل نسبت اختلاف انرژی ها دقیق نیست ولی صحت دانیم که به دلیل بالاتر بودن الکترون گاتیوی نیترژن تر از انرژی اوربیتال های آن پایین تر از تر از انرژی اوربیتال های کربن است.